

ΥΛΛΑΤΕΙΩ ΕΕΣΤΙ
NÜÜDIS-
TEATRILE

**VAATUID EESTI
NÜÜDIS-
TEATRILE**

TARTU ÜLIKOOL
kirjastus

Raamat ilmub Tartu Ülikooli, Eesti Kultuurkapitali ja Eesti Teatriuurijate ja -kriitikute Ühenduse toel.

Kogumiku artiklid on eelretsenseeritud.

Koostajad ja toimetajad Luule Epner, Riina Oruaas, Madli Pesti

Peatoimetaja Arne Merilai

Toimetuskolleegium:

Eve Annuk (Eesti Kirjandusmuuseum)

Cornelius Hasselblatt (Eesti Teaduste Akadeemia)

Maire Jaanus (Barnard College, Columbia University)

Tiina Kirss (Tartu Ülikool)

Leena Kurvet-Käosaar (Tartu Ülikool)

Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum)

Pekka Lilja (Jyväskylä yliopisto)

Thomas Salumets (University of British Columbia)

Anneli Saro (Tartu Ülikool)

Fotod: Rein Arjukese, Maria Aua, Priit Grepp, Rünno Lahesoo, Peeter Langovits, Ants Liigus, Enn Loit, Gabriela Liivamägi, Okeiko Oo, Alan Proosa, Harri Rospu, Ene-Liis Semper, Tõnu Tamm, Üüve-Lydia Toompere, Rein Urbel; Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Lavakunstikooli, Eesti Draamateatri, Tallinna Linnateatri, Vanemuise, Endla, Rakvere Teatri, Ugala, Teatri NO99, Von Krahli Teatri, VAT Teatri, Theatrumi, Kanuti Gildi SAALI, Cabaret Rhizome'i arhiivid

Küljendaja Tiia Ilus

Kaanekujundaja Kalle Paalits

ISSN 1736-3888

ISBN 978-9949-77-088-5

Autoriõigus autoritel 2016

Tartu Ülikooli Kirjastus

www.tyk.ee

SISUKORD

Saateks	7
Jaak Rähesoo <i>Alternatiivteater: juured ja õied</i>	9
Luule Epner <i>Pildi kokkupanek. Nüüdisteatri kaks aastakümnet</i>	24
Heili Einasto, Evelin Lagle <i>Külast rahvusvahelise kaubamajani. Tantsuteater taasiseseisvunud Eestis</i>	53
Liina Unt <i>Kuidas mõelda ruumist</i>	78
Riina Oruaas <i>Uus meedia teatris. Lava lõhkumisest uute lavamaailmade sünteesini</i>	101
Andrus Laansalu <i>Taevas sadama kohal. Eesti tehnoloogilise teatri arengud 1996–2014</i>	125
Anneli Saro <i>Lavastajapositsiooni muutumine eesti sõnateatris 20. ja 21. sajandi vahetusel</i>	144
Madis Kolk <i>Postmodernismi kriitika ja postmodernismijärgsed suundumused eesti teatris</i>	162
Kirsten Simmo <i>Teater noorele vaatajale</i>	187
Katri Aaslav-Tepandi <i>Teatrihariduse apoloogia ehk teatrikunsti õpetamisest ja õppimisest 1990. aastatel. Faktid ja läbielamised</i>	202

Madli Pesti	
<i>Draamascandal ja Augustitreff. Eesti teatri väliskontaktidest ja -mõjudest 1990. ja 2000. aastatel</i>	218
Ott Karulin	
<i>Tantsu- ja teatriagentuurid konservatiivsete ja õõnestavate strateegiate kompromissina</i>	230
Lavateoste register	243
Nimeregister	249

SAATEKS

Kogumiku „Vaateid eesti nüüdisteatril” pearõhk on uutel ilmingutel ja muutustel tänapäeva eesti teatris. Seda perioodi kirjeldades on kõneldud liigilisest mitmekesisusest ja killustumisest ning tervitatud väiketeatrite teket ja esiletõusu. Kogumiku autorite peamised küsimused puudutavad nii esile kerkinud esteetikaid kui ka kunstiliste arengutega tihedalt seotud struktuurseid ja institutsioonilisi muutusi. Fookuses on teatrinähtused ja -suundumused kahel kümnendil, Eesti taasiseseisvumisest kuni 2000. aastate lõpuni, kuid vaadatakse ka kaugemale minevikku, ja mõneski artiklis liigutakse üle nullindate piiri, peaaegu tänasesse päeva välja.

„Vaateid eesti nüüdisteatril” on välja kasvanud kahest konverentsist: Eesti Teatriuurijate Ühenduse aastakonverents 2011 „Eesti teater sajandivahetusel: suur pauk?”, mis keskendus 1990. aastate teatrimaastikul toimunud muutustele, ja 2013. aastal peetud konverents „Nulli ja lõpmatuse vahel: eesti teater 2000. aastatel”, mille korraldas vahepeal uuenemise läbi teinud Eesti Teatriuurijate ja -kriitikute Ühendus. Siiski ei ole tegemist konverentsiettekannete publikatsiooniga: enamik artikleid põhineb küll autorite ettekannetel, ent need on edasi arendatud, mõned artiklid on aga kogumiku jaoks tellitud.

Terviklik ja kõikehõlmav ajalooraaamat lähimineküü teatrist on veel valmis kirjutamata, küll aga võiks siinset kogumikku pidada ettevalmistuseks tulevasele teatriajaloole, mis jätkaks kollektiivses monograafias „Eesti sõnateater 1965–1985” (2015) läbikirjutatud arengulugu ja täiendaks Jaak Rähesoo ülevaateose „Eesti teater” (2011) nüüdisaega käsitlevaid peatükke. Samuti täiendab „Vaateid eesti nüüdisteatril” varem ilmunud artiklikogumikke: Tartu Ülikooli teatriteaduse õppetooli „Interaktsioonid. Eesti teater ja ühiskond aastail 1985–2010” (2010) ja Eesti Teatri Agentuuri „Eesti näitekirjanduse 20 aastat” (2014).

Kogumikust leiab nii mõne valdkonna ülevaatlikke käsitlusi kui ka kitsamatele nähtustele või probleemidele pühendatud kirjutisi. Esimesse liiki kuuluvad nüüdisteatri üldisemat laadi kaardistused, nagu Jaak Rähesoo põhjalik käsitlus eesti alternatiivteatrist ja Luule Epneri kaasaegsemaid

suundumusi jälgiv artikkel, samuti kitsamate valdkondade ülevaateartiklid: Heili Einasto ja Evelin Lagle annavad ülevaate kaasaegse tantsu ja balletiteatri arengust, Liina Unt vaatleb lavakujundust ja -tehnikat, Kirsten Simmo teatrit noorele vaatajale, Katri Aaslav-Tepandi kirjutab teatrihariduse vallas toimunust, rõhuga 1990ndatel, ja Madli Pesti eesti teatri väliskontaktidest ning välismõjudest meie teatris. Teises rühmas on kõigepealt kaks artiklit, mille huvikeskmes on nüüdisteatri suhestumine uue meedia ja tehnoloogiaga: Riina Oruaas kirjutab uue meedia käsitlemisest ja kasutamisest üldisemalt ning Andrus Laansalu tehnoloogilisest teatrist, mille loojaid ta ise on. Anneli Saro uurib lavastajapositsiooni muutumist sõnateatris 20. ja 21. sajandi vahetusel. Madis Kolgi artikkel tegeleb postmodernismijärgsete esteetikatega tänapäeva teatris. Teatrisüsteemi, mis on viimaste kümnenditega põhjalikult muutunud, vaatleb Ott Karulin, võttes fookusesse uute teatrite ja agentuuride tegevusstrateegiad ning seletades nende valikute põhjusi.

Nende suundumuste ja nähtuste kõrval, mida kogumikus lähemalt uuritakse, on mõistagi teisi, mida artiklites ei puudutata või millest kirjutatakse vähe – koostajad ei seadnud eesmärgiks kõike katvat ja sidusat käsitlust, vaadetest eesti nüüdisteatrile ei teki ega peagi tekkima täiesti terviklikku pilti. Seetõttu leiab traditsiooniline teater vähe tähelepanu, kõrvale on jäänud muusikateater, ning mis peamine, üksnes põgusalt on juttu näitlejaloomingust. Need ja teisedki lüngad peab täitma ulatuslikum teatriajalugu.

Kogumiku koostamist ja avaldamist on toetanud Eesti Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapital, Eesti Teatriuurijate ja -kriitikute Ühendus ning Tartu Ülikooli baasfinantseeritav teema „Ülevaateose „Eesti nüüdisteater“ kirjutamine”. Täname!

Koostajad